

A BOHEMIA FOLYÓIRAT 2008/1–4. ÖSSZEVONT SZÁMÁNAK MELLÉKLETE

kifejezetten radikális változást követelt, a prágai pártbizottság májusban kezdeményezte az önálló cseh kommunista párt megalapítását. A kezdeményezést a szlovák párt élén álló reakciós Vasil Biľák tevékenysége indokolta, aki saját sorsáért rettegvé a szlovák nemzeti érzésekre játszott rá: mindenféle demokratizálás előtt követelte a föderáció, vagyis Szlovákia önállóságának törvénybe iktatását. Ennek jegyében a szlovák nemzeti kommunisták új lapot indítanak, miután szakítottak a *Kultúrny život* körül tömörülő pozsonyi írók liberálisabb csoportjával. A megalakítandó cseh kommunista párt – amely teljesen törvényes, ha egyszer létezik szlovák KP is – arra lett volna hivatott, hogy ellensúlyozza a csehszlovák párt habozó és a szlovák párt konzervatív vezetőségét. Az új párt megalakítását azonban a kompromisszum jegyében ejtették a reformerek. A május végi nevezetes KB-ülésen ugyan Moszkva intenzív nyomására megismételtek néhány konzervatív formulát: a párt vezető szerepét nem lehet kétségbe vonni, nem engedélyeznek ellenzéki pártokat, de ezeket a kijelentéseket gyakorlatilag semmissé tette, hogy megszavazták a párt rendkívüli kongresszusának összehívását szeptember 9-re. Ezzel a konzervatívok és a radikális reformerek közötti vita eldöntését a párttagság kezébe helyezték. A várható eredmény nem lehetett kétséges. Elkezdődött a versenyfutás az idővel.³³

A KB-ülés nyomán a parlament egy sor konszolidációs jellegű határozatot hoz. Elfogadják a cenzúra eltörlését kimondó új sajtótörvényt, a politikai elitéltek rehabilitációját rendező törvényt, szociális intézkedéseket hoznak, s végül elfogadják egy határozatot, mely szerint október 28-ig, a köztársaság születésének ötvenedik évfordulójáig rendezni kell a föderációval kapcsolatos államjogi kérdéseket. A belső feszültség csökken, a külső fenyegetés azonban egyre élesebbé válik.

Kétezer szó: a védekezés méltósága

Bár Dubček május végi beszéde „keményvonalas” elemeket is tartalmazott, nem követi ezt semmiféle represszió. A párt helyi szervezetei reformista küldötteket választanak a szeptemberi kongresszusra. A delegátusok 80%-a a reformok elmélyítését kívánó, de koalíciós jellegű „centrum”, 10–10%-a a konzervatívok és a radikális reformerek irányát képviseli.³⁴ Dubček „fékezését” a felerősödött szovjet fenyegetés és a párt egybentartásának igénye magyarázza, amit a közvélemény vonakodva fogad, de többé-kevésbé respektál. A kongresszusig a párt „vezető szerepét” nem lehet teljesen elvetni, mivel Dubček és a párt szervezeti ereje látszik a biztonságos átmenet legfőbb letéteményesének. Csak ez az erő szavatolhatja a modus vivendit a külső fenyegetéssel szemben. Ezt a tudathasadásos helyzetet, amelyet a radikális értelmiség nehezen tudott elfogadni, jól tükrözi Antonín Liehm egyik fontos publicisztikája, amelyben elvitatja a CSKP morális és politikai jogát a „vezető szerepre”, de történeti szükségszerűségnek nevezi, hogy az adott körülmények között a párt irányítja az átmenetet a demokratikus szocializmus (hosszabb távon pedig a „demokratikus életforma”) irányába. Az egyébként párttag szerző szerint a „nemzeti megbékélésnek” nincs reális alternatívája, de „naiv várakozás” helyett addig is a Nemzeti Front (népfront) radikális átalakítását követeli, amelyben valamennyi reprezentatív csoport, tehát új pártképződmények is részt vennének.³⁵ Úgy tűnik, a nyár folyamán a társadalom meg